

Тернопільський обласний комунальний інститут
післядипломної педагогічної освіти
Центр виховної роботи, захисту прав дитини
та громадянської освіти

**Методичні рекомендації з
питань організації виховного
процесу у закладах освіти
Тернопільської області
у 2022/2023
навчальному році**

Riznomanit.at.ua

Закарбницька війна росії змінила звичний ритм нашого життя. Діти, вчителі, батьки змушені були перейти на зовсім інший формат навчання і спілкування. Ми маємо внутрішні і зовнішні виклики, які повинні враховувати при організації освітнього процесу.

В жорстоких реаліях воєнного стану в Україні перед освітянами стоїть важливе завдання - об'єднання зусиль педагогічної та громадської спільнот на засадах взаєморозуміння, співробітництва щодо захисту прав та свобод, оволодіння дітьми універсальними цінностями та моделями поведінки, які складають основу світової культури.

Ключовим внутрішнім викликом духовної безпеки нації виступає національна самоідентифікація, яка втілюється у почуттях-цінностях – «Я-Українець» – «Ми-Українці». І сьогодні це набуває особливого смислу. Вороги намагаються знищити нас. І зберігати ці цінності доводиться дуже дорогою ціною – ціною в тисячі життів.

Сутність цих почуттів-цінностей полягає у дієвій причетності особистості до своєї нації, до роду у широкому розумінні цього слова. Особистість має прийняти історичну естафету вищих духовних надбань нації, жити і діяти на їх основі та примножувати їх з урахуванням викликів теперішнього часу.

Адже національна ідеологія формується разом із нацією, її духовним розвитком і становленням, що потребує уваги до виховного аспекту.

Ціннісна забезпеченість є важливою складовою духовної безпеки, оскільки від цього чинника значною мірою залежить цілісність українського суспільства. Конфлікт цінностей тоталітарного та демократичного спрямування спостерігається не лише на рівні різних поколінь, а й різних регіонів, що було причиною активного просування московських політичних сил, а зараз закарбницької війни московії та геноциду українського народу.

Тому за теперішніх умов важливим є прикладання максимальних зусиль з підвищення духовного рівня української молоді, формування у неї стійкої

системи глибоких морально-духовних цінностей, оскільки саме вони складають основу мотиваційної сфери як особистості, так і суспільства в цілому.

Ведення інформаційної війни росією показало невміння протистояти російській агресії на інформаційному рівні. Масована підміна національних архетипів масовою культурою є причиною відсутності стійких моральних цінностей, зорієнтованістю на ціннісно-примітивну субкультуру, збіднення власного духовного світу.

Тому ми маємо глибоко переосмислити основні завдання виховання у теперішній час, час війни.

Засадами державної політики у сфері освіти та принципами освітньої діяльності є: єдність навчання, виховання та розвитку (ст. 6 Закону України «Про освіту»).

У Новій українській школі виховний процес є невід'ємною складовою освітнього процесу у закладах освіти (ст. 15 Закону України «Про повну загальну освіту» і має ґрунтуватися на загальнолюдських цінностях, культурних цінностях Українського народу, цінностях громадянського (вільного демократичного) суспільства, принципах верховенства права, дотримання прав і свобод людини і громадянина, принципах, визначених Законом України «Про освіту», та спрямовуватися на формування:

відповідальних та чесних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству;

поваги до гідності, прав, свобод, законних інтересів людини і громадянина; нетерпимості до приниження честі та гідності людини, фізичного або психологічного насильства, а також до дискримінації за будь-якою ознакою;

патріотизму, поваги до державної мови та державних символів України, поваги та дбайливого ставлення до національних, історичних, культурних цінностей, нематеріальної культурної спадщини Українського народу, усвідомленого обов'язку захищати у разі потреби суверенітет і територіальну цілісність України;

усвідомленої потреби в дотриманні Конституції та законів України, нетерпимості до їх порушення, проявів корупції та порушень академічної доброчесності;

громадянської культури та культури демократії;

культури та навичок здорового способу життя, екологічної культури і дбайливого ставлення до довкілля;

прагнення до утвердження довіри, взаєморозуміння, миру, злагоди між усіма народами, етнічними, національними, релігійними групами;

почуттів доброти, милосердя, толерантності, турботи, справедливості, шанобливого ставлення до сім'ї, відповідальності за свої дії;

культури свободи та самодисципліни, відповідальності за своє життя сміливості та реалізації творчого потенціалу як невід'ємних складників становлення особистості.

Єдність навчання, виховання і розвитку учнів забезпечується спільними зусиллями всіх учасників освітнього процесу.

У 2022/2023 н.р. продовжуємо роботу за програмою «Нова українська школа» у поступі до цінностей», яка розглянута та затверджена Вченими Радами Інституту проблем виховання (протокол № 6 від 02 липня 2018 року) та Інституту модернізації змісту освіти (протокол № 7 від 26 вересня 2018 року). Режим доступу : <https://ipv.org.ua/prohrama-nova-ukrainska-shkola/>, а також за обласною програмою впровадження Української Хартії вільної людини в освітніх закладах Тернопільської області на 2021-2024 роки, затвердженою рішенням сесії Тернопільської обласної ради від 23.12.2020 р. №34.

Формування патріотизму в українському суспільстві залишається першочерговим як для держави, так і для системи освіти в цілому. У зв'язку з цим, національно-патріотичне виховання є важливим сектором освітнього процесу.

Національно-патріотичне виховання дітей та молоді - це комплексна, системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, громадських

організацій, сім'ї, освітніх закладів, інших соціальних інститутів щодо формування у молодого покоління високої національно-патріотичної самосвідомості, почуття вірності, любові до України, турботи про благо своєї нації.

Патріотизм - це особливе, тобто безумовне і високосмислове почуття цінності, яке характеризує ставлення особистості до народу, Батьківщини, держави та до самої себе. Базовими складниками почуття патріотизму є: любов до України, що насамперед виявляється в історичній пам'яті; діяльнісна відданість Батьківщині; суспільно значуща цілеспрямованість; гуманістична моральність; готовність до самопожертви; почуття власної гідності.

Військово-патріотичне виховання - складник патріотичного виховання, яке має за мету забезпечити активну участь громадян у збереженні безпеки України від зовнішньої загрози й зорієнтоване на формування у зростаючої особистості готовності до захисту Вітчизни, розвиток бажання здобувати військові професії, проходити службу у Збройних Силах України.

Гідність - ціннісне переживання особистістю самої себе як результат самоповаги за набуті духовно-моральні якості, що викликають повагу інших, і визнання яких особистість за необхідності відстоює у процесі власної життєдіяльності.

Громадянськість - це ціннісне ставлення до держави, що виявляється у дотриманні законів та обов'язків громадянина, повазі й дотриманні прав людини, переконаності у необхідності демократії, впевненості у своїй спроможності впливати на життя суспільства, вмінні співпрацювати з владою, впливати на неї та контролювати її, громадянській активності, мужності, гідності.

Національний ідеал - ідеальний образ українця з певним суспільно значущим способом мислення та відповідними якостями, який спроможний використати їх як засіб для поліпшення свого життя і життя інших.

Niznomanit.at.ua

Національна самобутність - національна неповторність, оригінальність, яка проявляється окремою особистістю чи групою у ментально обумовленому художньо-мистецькому світосприйнятті, прагненнях, національно прийнятних способах спілкування, діяльності, поведінки.

Національно-культурна ідентичність особистості - це уподібнення окремої особистості з певною нацією на основі оволодіння сукупністю національних та культурних цінностей, почуттів, уявлень, поглядів, ідей, зразків поведінки, завдяки яким індивід усвідомлює свій історично зумовлений соціально-культурний локалітет у системі людства.

Національна самосвідомість - ставлення особистості до самої себе, яке ґрунтується на ідентифікації особистості з народом України, незалежно від свого етнічного походження. Передбачає любов до свого народу, віру в його духовні сили і майбутнє, готовність до праці на користь народу; знання та уміння осмислювати його моральні та культурні цінності, історію, звичаї, обряди, символи; передбачає систему вчинків, які мотивуються любов'ю, вірою, звичками, знаннями, відповідальністю перед своїм народом.

Національно-патріотичні цінності - основа для виникнення і морального прийняття рішень в інтересах народу, нації, держави; кінцева мета, якої прагне людина-патріот.

Постановою Кабінету Міністрів України від 30 червня 2021 р. № 673 затверджено Державну цільову соціальну програму національно-патріотичного виховання на період до 2025 року. Концепцію Програми схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 9 жовтня 2020 р. № 1233.

Метою програми є удосконалення та розвиток цілісної загальнодержавної політики національно-патріотичного виховання шляхом формування та утвердження української громадянської ідентичності.

Відтак досягнення мети відбудеться за чотирима пріоритетними завданнями:

- формування української громадянської ідентичності - здійснення

заходів, спрямованих на впровадження та утвердження суспільно-державних (національних) цінностей, розвитку громадянської ідентичності населення

України;

- військово-патріотичне виховання - здійснення заходів, спрямованих на формування у громадян готовності до захисту України, громадського сприяння безпеці та обороні України та підвищення престижу військової й спеціальної державної служби;

- формування науково-методологічних і методичних засад національно-патріотичного виховання - здійснення заходів, спрямованих на розвиток цілісної загальнодержавної політики національно-патріотичного виховання;

- підтримка та співпраця органів державної влади та органів місцевого самоврядування з інститутами громадянського суспільства щодо національно-патріотичного виховання.

Саме національно-патріотичне виховання закладає підвалини для формування свідомості нинішніх і прийдешніх поколінь, які розглядатимуть державу як запоруку власного особистісного розвитку на засадах гуманізму, соціального добробуту, демократії, свободи, толерантності, виваженості, відповідальності, здорового способу життя, готовності до змін.

Відтак, зусилля педагогів мають бути спрямовані на підвищення рівня патріотизму молодого покоління шляхом оптимальної організації відповідної виховної роботи. Особливу увагу потрібно зосередити на змісті заходів з національно-патріотичного виховання. Для цього слід враховувати, що на особистісному рівні патріотизм – найважливіша, стійка характеристика людини, що виражається у її світогляді, моральних ідеалах, нормах і проявах поведінки. Це високо смислова безумовна якість-цінність, що виражає ставлення людини до Батьківщини, народу, державу й до самої себе.

Зосереджуємо увагу на тому, що в умовах воєнної агресії російської федерації в Україні національно-патріотичне виховання є одним із

пріоритетних напрямів діяльності держави та суспільства щодо розвитку національної свідомості на основі суспільно-державних (національних) цінностей (самобутність, воля, соборність, гідність), формування у громадян почуття патріотизму, поваги до Конституції і законів України, соціальної активності та відповідальності за доручені державні та громадські справи, готовності до виконання обов'язку із захисту незалежності та територіальної цілісності України.

Тож упродовж навчального року у закладах загальної середньої освіти доцільні різноманітні заходи, що внесені в окремий розділ плану роботи "Національно-патріотичне виховання і захист України", які були б спрямовані на забезпечення військово-патріотичного виховання учнівської молоді:

щоденно о 9 год. брати участь у загальнонаціональній хвилині мовчання за співвітчизниками, загиблими внаслідок збройної агресії російської федерації проти України, яку оголошують всі засоби масової інформації,

декади і тижні Захисника і Захисниці України (10-17.10), Незалежності (1-7.09), Збройних Сил України (5-12.12), місячник військово-патріотичного виховання (20.01-21.02.2023р.), пошанування державних символів,

проведення занять щодо здоров'язбереження, надання домедичної допомоги, тренувань щодо дій у разі надзвичайної ситуації чи повітряної тривоги, участі у Всеукраїнському патріотичному забізі "Шаную воїнів, біжу за Героїв України" (24.08 – 25.09 2022 р.),

екскурсії, де здобувачі освіти знайомилися б з військовою технікою та сучасною зброєю,

проведення військово-спортивної патріотичної гри "Сокіл" ("Джура"), спартакіади допризовників, стрілецьких змагань, змагань юних рятувальників, змагань з військово-прикладних видів спорту, патріотичних вишколів,

зустрічі з випускниками військових закладів, військовослужбовцями, ветеранами ЗСУ, учасниками бойових дій, з ветеранами визвольних змагань, волонтерами,

заходи, приурочені знаменним датам в історії визвольної боротьби

українського народу: героїчним сторінкам захисту України у війні з московією з 2014 року до сьогодні, річницям бою під Крутами, створення УПА, створення ЗУНР, Збройних сил України, Дню пам'яті і перемоги, Дню Злуки, Героїв Крут, вшанування Дня пам'яті Героїв Небесної Сотні, Дня добровольця, Дня пам'яті захисників України та інших дат патріотичного календаря, конкурси повстанської, стрілецької, стройової пісні, флешмоби.

Героїко-патріотичному вихованню дітей та молоді сприяють молодіжні патріотичні організації та товариства "Козачата", "Джури", "Молода Просвіта", "Сокільський доріст", "Соколята", патріотичні клуби, волонтерські загони, діяльність яких поширюється на учнівський та педагогічний колективи.

Звертаємо увагу на:

допомогу Збройним Силам України, а саме у виготовленні маскувальних сіток, приготуванні продуктів харчування, волонтерської роботи, виконання правил безпеки воєнного стану, правил евакуації, безпеки перебування в захисних спорудах, закритих приміщеннях, психологічної підтримки ровесників, зокрема надання психологічної допомоги ровесникам-біженцям, які залучені до навчання в закладах освіти, створення ситуації дружби та психологічного комфорту, створення "кошиків доброти" для тимчасово внутрішньо переміщених осіб;

проведення заходів з формування належної фізичної витривалості юнаків і дівчат, виконання вправ спеціальної фізичної підготовки; ефективної профорієнтаційної роботи щодо пропаганди серед учнів військових професій, вступу випускників у навчальні заклади військового спрямування.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Щодо недопущення участі неповнолітніх у наданні інформації ворогу про військові позиції Збройних сил України

Міністерство освіти і науки України звертає увагу на випадки встановлення окупантами зв'язків із неповнолітніми громадянами України через соціальні мережі та месенджери, надходження пропозицій коштів за інформацію про позиції Збройних сил України.

Служба безпеки України наводить приклади встановлення контактів із неповнолітніми з м. Харкова, Луганської області тощо. Зазначимо, що підлітки не встигли передати інформацію ворогу через втручання СБУ. Розглядається питання про притягнення їх до кримінальної відповідальності.

Інформуємо, що в нашій країні покарання за подібні злочини застосовуються до осіб від 16 років, у окремих випадках відповідальність передбачена з 14 років.

З огляду на зазначене просимо використати доступні форми комунікацій і провести просвітницьку роботу з учнями закладів загальної середньої і професійної (професійно-технічної) освіти щодо кримінальної відповідальності за подібні злочини та акцентувати увагу батьків на їх відповідальності за дії дітей.

Форми, методи та прийоми роботи з національно-патріотичного виховання повинні обиратися, враховуючи вікові особливості учнів, їх уподобання й інтереси, можливості спілкування в мережі Інтернет, традиції закладів освіти й місцевих громад, можливості партнерів.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Для використання в роботі необхідні:

Стратегічні підходи до національно-патріотичного виховання дітей та молоді , визначені в Указі Президента України від 18.05.2019 № 286/219 «Про Стратегію національно-патріотичного виховання»;

Постанова Кабінету Міністрів України від 09.10.2020 № 932, якою затверджено План дій щодо реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання на 2020-2025 роки;

Постанова Кабінету Міністрів України від 30.06.2021 № 673, якою затверджено Державну цільову соціальну програму національно-патріотичного виховання на період до 2025 року.

Інформуємо, що **виданий наказ МОН від 06.06.2022 № 527** «Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України та

визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 №641».

Ресурс доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-deyaki-pitannya-nacionalnopatriotichnogo-vihovannya-v-zakladah-osviti-ukrayini-ta-viznannya-takim-shovtrativ-chinnist-nakazu-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini-vid-16062015-641>

А також лист МОН від 10.06.2022 р. № 1/6267-22 «Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України»

За теперішніх умов важливою є активізація зусиль з підвищення духовного рівня української молоді, формування у неї стійкої системи глибоких морально-духовних цінностей, оскільки саме вони складають основу мотиваційної сфери як особистості, так і суспільства в цілому.

Важливим аспектом формування національно самосвідомої особистості є виховання поваги та любові до державної мови . Мовне середовище має значний вплив на формування учня-громадянина, патріота України.

В умовах воєнного стану в Україні Міністерство освіти і науки України зосереджує увагу на тому, що одним із важливих пріоритетів в діяльності закладів освіти є профілактика шкідливих звичок та протиправної поведінки дітей та молоді.

На жаль, у нашій державі спостерігаються високі темпи зростання наркоманії. Через наркотики щороку помирає близько тисячі українців. З цією проблемою зіштовхуються в усьому світі, і Україна – не виключення.

Як свідчать результати соціопитування, проведеного у квітні минулого року Українським інститутом майбутнього, кожен десятий українець зустрічався з наркотичною залежністю серед своїх близьких – сім'ї, родичів, друзів, сусідів або колег по роботі.

Зросла кількість дівчат-підлітків, які вживають наркотики. Про це свідчать результати дослідження, проведеного за сприяння ЮНІСЕФ,

Українським інститутом соціальних досліджень імені Олександра Яременка.
Ресурс доступу за посиланням:
<https://www.emcdda.europa.eu/system/files/attachments/13559/Zvitshhodo-narkotyktiv-ta-alkogolyu-za-2020-rik.pdf>

Під зловживанням наркотичними засобами згідно із Законом України "Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними" розуміється умисне систематичне незаконне вживання наркотичних засобів.
(<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/62/95-%D0%B2%D1%80#Text>)

За інформацією департаменту захисту інтересів дітей та протидії насильству Офісу Генерального прокурора України, упродовж останніх років в Україні спостерігається позитивна тенденція до зниження дитячої злочинності. Відповідно і кількість неповнолітніх, які вчинили кримінальні правопорушення, зменшилась на 12,1% . Більш детальна інформація з питань дитячої злочинності знаходиться у відкритому доступі на сайті Офісу Генерального прокурора України за посиланням:
<https://gp.gov.ua/ua/posts/statistika>.

Водночас зосереджуємо увагу на тому, що помешкання українців грабують не лише солдати ворожої армії, а й наші земляки. Натепер Нацполіція України розслідує понад 5,5 тис. кримінальних проваджень за скоєння майнових злочинів у період війни - близько 1200 осіб отримали повідомлення про підозру в мародерстві.

Міністерство освіти і науки зосереджує увагу на виконанні органами та закладами освіти в межах компетенції Плану заходів з реалізації Національної стратегії реформування системи юстиції щодо дітей на період до 2023 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 листопада 2019 р. № 1335-р. Ресурс доступу за посиланням:
<https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-planu-zahodiv-z-a1335r>

Втрата рідних та близьких, житла та роботи, вимушене переселення стають причиною збільшення неблагополучних родин в Україні, тих хто зламався через війну.

У цей складний час, який переживає наша країна, перед педагогічними працівниками постає безліч питань щодо того, як організувати превентивну роботу з дітьми. Виникає потреба адаптувати знання та практику, що застосовувалися і спрацьовували у мирний час, - до реалій війни, реагуючи на виклики суспільства в умовах війни.

В умовах воєнного стану, використовуючи різні форми дистанційної роботи, можна долучити кожную дитину і кожного вчителя, практичних психологів та соціальних педагогів до емоційного розвантаження дітей і всіх учасників освітнього процесу, щоб якимось відірвати їх від бомбардувань і жахів війни. Сам освітній процес є елементом тієї соціалізації, яка дозволяє певним чином абстрагуватися від певних реалій війни.

Оновлений банк кращих практик психолого-педагогічного супроводу та підтримки учасників освітнього процесу в умовах воєнних дій і збройних конфліктів, надання соціально-психологічної допомоги постраждалим від насильства та торгівлі людьми розміщений на вебсайті ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» за покликанням: <http://surl.li/bytpj>

Доброзичливий стиль виховання дітей, при якому батьки встановлюють правила прийнятної поведінки, уважно стежать за вільним часом і моделями дружби, допомагають здобувати особисті та соціальні навички, що є зразком для наслідування, є одним з найпотужніших чинників захисту від вживання психоактивних речовин та інших ризикованих форм поведінки.

З метою забезпечення комплексного інтегрованого підходу до протидії домашньому насильству та сприяння реалізації прав осіб, постраждалих від домашнього насильства, шляхом проведення превентивних заходів, ефективного реагування на факти домашнього насильства наказом МОН від 02.10.2018 № 1047 затверджено Методичні рекомендації щодо виявлення, реагування на випадки домашнього насильства і взаємодії педагогічних

працівників із іншими органами та службами. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodichnih-rekomendacijshodoviyavlennya-reaguvannya-na-vipadki-domashnogo-nasilstva-i-vzayemodiyipedagogichnih-pracivnikiv-iz-inshimi-organami-ta-sluzhbami>

У Концепції «Нової української школи» наголошено на формуванні в учнів відповідальності за здоров'я, умінь застосовувати знання в реальних життєвих умовах. Провідним засобом реалізації вказаної мети є запровадження компетентнісного підходу в освітній процес закладів загальної середньої освіти на основі ключових компетентностей як результату навчання.

В нагоді стане онлайн модуль для керівних кадрів закладів освіти (директор, заступник директора з виховної роботи) та класних керівників «Освіта на основі життєвих навичок», які розміщено у вільному доступі на порталі Превентивної освіти : <http://autta.org.ua/>

На виконання пункту 3 резолюції Віце-прем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України Стефанишиної О. від 14.06.2022 № 14848/0/1-22, з метою надання комплексної допомоги особам, які у зв'язку з війною постраждали від насильства, зокрема сексуального, Міністерство освіти і науки України просить із залученням органів місцевого самоврядування та у співпраці із міжнародними та громадськими організаціями в межах компетенції провести профілактичну роботу серед учасників освітнього процесу та забезпечити соціально-психологічну підтримку особам, постраждалим від війни і насильства, пов'язаного зі збройною агресією російської федерації на території України.

На сайті Міністерства освіти і науки України розміщені актуальні матеріали, відео та анімації для батьків, учителів та дітей щодо запобігання сексуальному насильству. Ресурс доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/aktualni-materiali-shodo-psihologichnoyipidtrimki-ta-zahistu-ditej-vid-seksualnogo-nasilstva-v-interneti>

https://mon.gov.ua/ua/news/stop_sexting-privatnist-v-interneti-pid-chasvijni

На вебсайті ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» створено сторінку «Матеріали для використання в роботі під час воєнних дій», яка постійно оновлюється за покликанням: <https://imzo.gov.ua/psychologichnyj-suprovid-ta-sotsialno-pedahohichnarobota/materialy-dlia-vykorystannia-v-roboti-pid-chas-voienykh-diy/>

Пропонуємо для використання кращі практики психолого-педагогічного супроводу та підтримки учасників освітнього процесу в умовах воєнних дій і збройних конфліктів, надання соціально-психологічної допомоги постраждалим від насильства та торгівлі людьми за покликанням: <https://imzo.gov.ua/psychologichnyj-suprovid-ta-sotsialno-pedahohichnarobota/materialy-dlia-vykorystannia-v-roboti-pid-chas-voienykh-diy/krashchipraktyky-psykhologo-pedahohichnoho-suprovodu-ta-pidtrymky-uchasnykivosvitn-oho-protsesu-v-umovakh-voienykh-diy-i-zbroynykh-konfliktiv-nadanniasotsial-no-psykhologichnoi-dopomohy-postrazhda/>

У вихованні слід розширювати ареал практичної причетності особистості. У найбільш широкому сприйнятті – великої і малої батьківщини, держави. Широкі можливості тут відкриває проектна діяльність, волонтерство.

Міністерство освіти і науки зосереджує увагу на питаннях щодо активізації суспільно-значущої діяльності та **розвитку учнівського самоврядування** в закладах освіти.

Відповідно до статей 28 та 70 Закону України «Про освіту» в закладах освіти функціонують органи учнівського самоврядування, діяльність яких спрямована на створення сприятливих умов повноцінного становлення особистості, її успішної інтеграції у суспільне життя, залучення до участі дітей у державно-громадському управлінні закладом на принципах прозорості і відкритості.

У 2022-2023 н.р. у закладах освіти області рекомендуємо продовжувати роботу щодо впровадження в освітній процес основних засад Української Хартії вільної людини, реалізовувати спецпроект ***#наблизимоперемогуразом***

(детальна інформація розміщена на сайті ТОКІППО https://docs.google.com/document/d/1Oo_SF6OPYKIFbVWE-ptGvcvt40faSq6/edit та у спільноті центру виховної роботи <https://www.facebook.com/groups/206780763071428/> і обласної учнівської асоціації «Авангард» <https://www.facebook.com/groups/1503977903261578/>.)

Для проведення тижня Незалежності України рекомендуємо для використання у роботі Енциклопедію сучасної України https://esu.com.ua/?fbclid=IwAR1iMcWj_eZXh7qEqxa7C9ab8DrdbIkd8Cngqkoobsv08i8TUEs0C3-WwIshttps://esu.com.ua/

інтернет-проекти «Українці у світі» - <https://www.ukrainias-world.org.ua/142/126>, «Обличчя української історії» - https://1tv.com.ua/programs/faces_history.

Рекомендуємо для використання в роботі віртуальні екскурсії музеями України:

- Національний музей історії України (3D-тур) http://www.nmiu.com.ua/3D/hmuseum_1.swf
- Кіровоградський обласний краєзнавчий музей http://www.kokt.kr.ua/images/3Dkraeznavchuy_museum.html
- Олександрійський музей миру http://uk.wikipedia.org/wiki/Олександрійський_музей_миру
- Музей писанкового розпису <http://hutsul.museum/pysanka/exposition/virtual/>
- Музей національної архітектури та побуту «Пирогово» http://museum-pyrogovo-kyiv.virtual.ua/?page/=3D_tour
- КОЛОМИЙСЬКИЙ музей народного мистецтва Гуцульщини та Покуття <http://hutsul.museum/exposition/virtual/>
- Історико-археологічний музей «Прадавня Аратта - Україна» в с. Трипілля <http://incognita.day.kiev.ua/museums/trypillia>
- Віртуальна екскурсія Музеєм археології в Батурині <http://incognita.day.kiev.ua/museums/baturyn/>

- Віртуальна екскурсія Національним військово-історичним музеєм України
[http:// incognita.day.kiev.ua/museums/military/](http://incognita.day.kiev.ua/museums/military/)
- Музей історії запорозького козацтва <http://www.ostrov-hortica.org.ua/>
- Музей гетьманства <http://incognita.day.kiev.ua/museums/hetmanstva/museum.swf>
- Музей М. С. Грушевського
<http://museum3dtours.com/php/point.php?parent=point&idm=7&|=ua>
- Віртуальна екскурсія Острозьким замком <http://incognita.day.kiev.ua/museums/ostrohcastle>
- Віртуальна екскурсія заповідником «Поле Полтавської битви» <http://incognita.day.kiev.ua/museums/poltbattle/>
- Віртуальна екскурсія літературно-меморіальним музеєм Григорія Сковороди
<http://incognita.day.kiev.ua/museums/skovorodnivka/>
- Віртуальна екскурсія Цитаделлю Батуринської фортеці <http://incognita.day.kiev.ua/museums/tsytadael/>

Успішність національно-патріотичного виховання значно підвищиться, якщо ми навчимося протидіяти маніпулятивним впливам. Ми живемо в умовах потужної інформаційної боротьби. Щодня, щогодини та щохвилини на нас впливає величезна кількість різноманітної інформації – тривожної, шкідливої, маніпулятивної, обнадійливої тощо. Кількість повідомлень, яку ми «перетравлюємо», незрівнянна ні з чим та зростає щодня. Наше завдання – критично сприймати будь-яку інформацію, що надходить. Пам'ятати, що ми є суб'єктами нашого життя, а не об'єктами впливів зовні. І здатні усвідомлено приймати рішення. Більше того – маємо навчати цього наших дітей. У часи невизначеності, відсутності усталених рішень, які всі ми зараз переживаємо, особливого значення для виживання людини, суспільства, держави набуває критичне мислення. Такий тип мислення потрібен для вирішення неординарних практичних завдань. Тож сучасній людині важливо вміти розрізняти маніпуляції, усвідомлювати їхні наслідки, ефективно протистояти їм.

<https://cpd.gov.ua/category/events/>

Все про медіаосвіту й багато корисних ресурсів для педагогів:

<https://www.aup.com.ua/>

<http://medialiteracy.org.ua/>

Зміст сучасного патріотичного виховання має бути збагачений категоріями особистісної та національної гідності, реальності сприйняття соціального сучасного життя – входження в яке є неодмінною умовою соціалізації дитини, життєвого досвіду, що стає надбанням особистості та актуалізує стан постійної готовності до безпеки, милосердя та практики підтримки життя, що, в цілому, характеризує гуманістично орієнтовану поведінку дитини.

При плануванні **допомоги внутрішньо переміщеним особам**, для їх соціальної адаптації, потрібно враховувати, що більшість з них часто не усвідомлюють, якої саме допомоги потребують. Особливо, коли це стосується психологічної підтримки. Тому на початкових етапах реабілітаційні заходи та заходи з адаптації можуть проводитися у формі навчання корисних навичок, бесід, підтримуючих зустрічей.

Їх можна проводити в таких формах:

1. Індивідуальна робота
2. Сімейне консультування
3. Тренінги з розвитку життєвих навичок
4. Групи взаємодопомоги і взаємопідтримки
5. Психокорекційні групи

Використання батьківського потенціалу у подоланні наслідків травмування дитини. Члени сім'ї, батьки й опікуни – важливе джерело захисту та емоційної підтримки для дітей.

Поради класному керівнику щодо взаємодії з дитиною ВП:

- надавайте фактичну інформацію відповідно до віку;
- зрозуміло, відкрито пояснюйте те, що відбувається;

- допоможіть у висловленні своїх почуттів через розмову, гру, малювання тощо;
- порадьте дитині, як реагувати на запитання інших дітей (наприклад, якщо діти цікавляться перебуванням у бомбосховищах чи обстрілами, чи хтось із батьків постраждав або загинув);
- в позакласний час або на перервах організуйте відпочинок, заняття улюбленими справами, що викликають задоволення;
- сприяйте загальній підтримці як у сім'ї, так і в навчальному закладі;
- підтримуйте знайомий звичний розпорядок дня для відновлення відчуття спокою;
- регулярно запевнюйте, що все буде добре, що дорослі піклуються і дбають про безпеку;
- якщо дитина переживає втрату або має депресивні прояви, повідомте батьків або родичів/опікунів, щоб вони мали можливість підтримати її;
- розкажіть їм, як підтримати дитину; порадьте батькам звернутися до соціальної служби, психолога.

Новий 2022-2023 навчальний рік буде розпочато в умовах війни. Наші відважні збройні сили кують перемогу на фронті, дорослі роблять усе для перемоги в тилу, навіть діти шукають способи допомоги армії. Але всі українці від малого до великого мають розуміти, за що точиться героїчна боротьба – за збереження незалежності нашої держави і нації.

Тому перший урок цього навчального року має бути присвячений ще більш глибокому усвідомленню вихованцями, що ж таке Батьківщина, держава, патріотизм, якими були, є і мають стати українці, щоб ні у кого ніколи не виникало бажання нав'язувати українцям, як їм жити, з ким дружити, якою мовою говорити і куди рухатися у розвитку своєї суверенної незалежної держави. Пропонуємо **тему Першого уроку: «Ми українці: честь і слава незламним!»**

Також у перший день навчання класні керівники повинні обговорити з учнями питання безпеки під час освітнього процесу в умовах війни. Рекомендуємо скористатись ресурсами на сайті ТОКІППО <https://tokippo-vijna2022.blogspot.com/>

Російський напад на Україну створив безпосередню та зростаючу загрозу життю й добробуту 7,5 млн українських дітей.

На сьогодні Україна є країною з найбільшим забрудненням території мінами та вибухонебезпечними залишками війни (ВЗВ) у світі. Через це різко зросла небезпека травмування і загибелі дорослих та дітей, чоловіків та жінок внаслідок неправильного поводження з боєприпасами та вибухонебезпечними предметами.

На заняттях з дітьми та дорослими рекомендуємо використовувати сучасні інтерактивні засоби навчання: наочні посібники, роздатковий матеріал, тестування отриманих знань, технічні засоби навчання (презентації PowerPoint, візуальні стенди тощо). У жодному разі під час навчання не використовувати реальні боєприпаси (чи частини від них) з метою правильного засвоєння меседжів безпеки та виключення у них можливості ризикованої поведінки.

Також під час проведення навчання правилам поведінки у ситуаціях, пов'язаних з виявленням мін та ВВП, враховуючи конкретну ситуацію та індивідуальне ставлення людей до неї, рекомендуємо вищезазначені методи поєднувати з персоналізованими методами навчання, які збільшують шанси взаєморозуміння та сприйняття змін у поведінці.

Разом з тим, рекомендуємо проводити тематичні заходи із залучення відповідних фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту, ДСНС, національної поліції та інших державних / недержавних або міжнародних установ / організацій (урядових, неурядових та комерційних), які мають право реалізовувати проекти або програми з навчання населення щодо ризиків від мін ВВП. Запорукою безпеки людей є знання та виконання правил безпечної поведінки в умовах наявності мін та ВВП.

Золоті правила безпеки: НЕ чіпай! НЕ підходь! Телефонуй 101!

Замало просто сказати учням: Не чіпай небезпечні предмети, Не заходь на небезпечні території, Сповіщай спеціальні служби.

Для дійсно ефективного результату навчання необхідно донести до слухачів глибоке розуміння важливості таких простих правил, радикальна зміна свідомості та своєї поведінки. Це потребує клопіткої роботи. 6 грудня 2018 року Верховною Радою був прийнятий Закон України «Про протимінну діяльність в Україні» (Закон), що був підписаний Президентом України та набрав чинності 25 січня 2019 року. Закон визначає правові та організаційні засади здійснення протимінної діяльності в Україні та особливості державного регулювання у цій сфері., пошук нових підходів до викладення матеріалу та любов до учнів.

Слід акцентувати увагу учнів на тому, що всі дії з ВНП проводять тільки підготовлені фахівці-сапери спеціальних служб, а недотримання правил безпечної поведінки обов'язково призведе до детонації.

Найбільш доцільними формами проведення занять з профілактики травмування вибухонебезпечними предметами, мінами є:

- о для учнів 1-4 класів: рольові та ситуативні ігри, вікторини, гра станціями «Я обираю здоровий спосіб життя», конкурси малюнків, перегляд навчальних мультфільмів, конкурс інсценованої казки тощо;
- о для учнів 5-8 класів: вікторини, зустрічі з фахівцями (лікарями, співробітниками ДСНС, правоохоронних та військових служб та інші), перегляд тематичних фільмів з обов'язковим обговоренням, інформаційні кампанії, усні журнали, тематичні конкурси плакатів і малюнків «Життя без травмування» тощо;
- о у превентивній роботі з учнями слід приділити особливу увагу активному способу пізнання (засідання «круглих столів» із залученням фахівців, проектна діяльність, акції «Життя і безпека», дискусії, розробка пам'ятки для молодших школярів, батьків, жителів мікрорайону, тематичні конкурси колажів тощо). Ці форми спонукають молодь приймати відповідальність за власну обізнаність, власний вибір. Підлітку чи молодій людині легше навчатися, якщо є

можливість висловити свої думки і погляди, отримати відповіді на питання. Групова робота сприяє обміну ідеями і взаємному збагаченню досвідом.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Лист МОН від 10.08.2022 р. №1/9105-22 «Щодо організації виховного процесу в закладах освіти у 2022-23 н.р.»

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! На сайті ТОКІППО започатковано рубрику «Скарбничка досвіду виховної роботи в умовах воєнного стану» https://tokippo-vijna2022.blogspot.com/p/blog-page_6.html Ви можете скористатись представленими матеріалами, а також надсилати свій досвід у центр виховної роботи, захисту прав дитини та громадянської освіти.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Для працівників закладів позашкільної освіти! Лист МОН від 27 липня 2022 р. №1/8507-22 «Про організацію освітньої діяльності в закладах позашкільної освіти у 2022/2023 навчальному році» <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-organizaciyu-osvitnoyi-diyalnosti-v-zakladah-pozashkilnoyi-osviti-u-20222023-navchalnomu-roci>

Особлива роль в організації виховної діяльності в закладі освіти належить класним керівникам. Діяльність класного керівника регламентується «Положенням про класного керівника навчального закладу системи загальної середньої освіти», затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 6 вересня 2000 року № 434, затвердженим в Міністерстві юстиції України 26 вересня 2000 року за №659/4880 (зі змінами).

Ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0659-00#Text>
<https://ips.ligazakon.net/document/RE12665>

Riznomanit.at.ua

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лист МОН від 16.07.2021 № 1/9-362 «Деякі питання організації виховного процесу у 2021-2022 н.р. щодо формування в дітей та учнівської молоді ціннісних життєвих навичок»
2. Бех І. Д. Шляхом злагоди до процвітання // Про національну ідею в становленні громадянина-патріота України / І. Д. Бех, К. І. Чорна // Позашкілля. - 2008.- №11 (23).-С. 4-9.
3. Бех І. Д. Патріотизм без ретуші / І. Д. Бех // Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей: зб. матеріалів XII Міжнародних педагогічно-мистецьких читань пам'яті професора О. П. Рудницької/ [гол. ред. Г. І. Сотська]. - Вип. 6 (10). - К.: Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України, 2015.-С. 11-15
4. Кремень В. Г. Людиноцентризм в освіті: сучасний напрям розвитку духовності нації / В. Г. Кремень // Педагогіка і психологія. - 2006. - № 2. - С. 17-30.
5. Чорна К. І. Виховання громадянина, патріота, гуманіста : навч.-метод. посіб. / К. І. Чорна. - К.: ХІК, 2004. - 96 с.
6. Шкільна І. М. Патріотичне виховання старших підлітків у позаурочній діяльності / І. М. Шкільна // Виховуємо громадян України : наук.-метод. посіб. / авт. кол. за заг. кер. К. І. Чорної. - Черкаси : Вид-во ЧОПОПП, 2012. - С. 80-122.
7. Протимінна діяльність. Процеси управління. Основні положення: ДСТУ-П 8820:2018 – [Чинний від 2018-04-01]. – К.: ДП «УкрНДНЦ» 2018. – 62 с. – (Національний стандарт України).
8. Керівництво по застосуванню міжнародних стандартів протимінної діяльності: ДСТУ-П ІМАС 01.10:2016 – [Чинний від 2016-09-01]. - К.: Держспоживстандарт України 2016. - 22 с. - (Національний стандарт України).

9. Словник термінів із розмінування, визначень і скорочень: ДСТУ-П ІМАС 04.10:2016 – [Чинний від 2016-09-01]. - К.: Держспоживстандарт України 2016. - 40 с. - (Національний стандарт України).
10. Управління інформацією у сфері протимінної діяльності: ДСТУ-П ІМАС 05.10:2016 — [Чинний від 2016-09-01]. - К.: Держспоживстандарт України 2016. - 15 с. - (Національний стандарт України).
11. Навчання ризикам небезпек від мін та вибухонебезпечних залишків війни: ДСТУ-П ІМАС 12.10:2016 – [Чинний від 2016-09-01]. - К.: Держспоживстандарт України 2016. - 25 с. - (Національний стандарт України).
Ефективні методи навчання

